

1) Türkiye’de son dönemde özellikle 301’inci madde kapsamında açılmakta olan davaların politik ve hukuki olarak hangi çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Yaklaşık 1-1,5 yıldır Türkiye’de etnik Türk milliyetçiliği fırtına gibi esiyor. Bunun 2 temel nedeni var:

- 1) Küreselmeye tepki: Dikkat ederseniz bütün ülkelerde var bu. Fransa ve Hollanda’da AB Anayasası referandumlarında ret çıkması da bundan kaynaklandı. Küreselleşme, Batı’nın altyapısıyla (kapitalizm) ve üstyapısıyla (Batı kültürünün her biçimi) dünyayı fethidir. Bu fethin herhangi bir ülkeyle ilişkisi yoktur; sermayenin doğasıyla yani sermayenin durmadan pazar büyümek istemesiyle vardır. Tabii, bu olgu her şeyi altüst ediyor. Kimi iyi değişiklikler yanı sıra çok rahatsız edici değişiklikler de getiriyor. Bu arada bütün ulusal kimlikleri tehdit ediyor. 2001-2004 arası uygulanan AB Uyum Paketleri de bu tehdit bağlamında algılanıyor.
- 2) Silahlı Kürt milliyetçiliğine tepki: Her milliyetçilik bir diğerini yaratır veya güçlendirir. Burada PKK’nın teröre yeniden başlaması çok tahrik edici ve tepki yaratıcı oldu.

Ama tabii, tabloyu tam nesnel biçimde görebilmek için şunları da eklemek lazım:

- a) Bu söylediğim AB Uyum Paketleri, bu etnik milliyetçiliğin yükselişinin hükümeti korkutması üzerine, kendi haline terk edildi. Uygulananlar da, başta Vakıflar Genel Müdürlüğü ve RTÜK olmak üzere kimi kurumların kanunlara direnmesi sonucu, son derece gönülsüz ve cidden etkisiz oldu. Bu durumda, hayal kırıklığı yarattı. Örneğin, Lozan’ın 39/4 maddesi nedeniyle, istenen dilde TV yayını yapmak için hiçbir yerden hiçbir izin almak gerekmediği halde, bu izin Mart 2006 sonunda ve ancak günde 45 dakika olarak verildi. Bütün bunlar da Kürt milliyetçiliğini besledi. (Bu konuları, İletişim’den 2005’te çıkan “Türkiye’de Azınlıklar” kitabımda bulabilirsiniz).
- b) Kürtler TBMM’ye yasal temsilcilerini sokamadılar, çünkü yüzde 10 baraj var. Sokamayınca, bir türlü “sistem”e dahil edilemediler. Sistemin içinde olup olmamak fevkalade önemlidir. Şimdi devlet Kürtlerle masaya oturmak istese, terör yapan bir örgütle oturamayacağı için, muhatabı yok. Böyle şey olur mu? Bir devlet kendisini bu kadar alternatifsiz duruma sokar mı?

İşte, başta ifade özgürlüğü olmak üzere 2005 yılında çok çeşitli özgürlükleri tehdit eden bu davalar en çok 216, 288 ve 301. maddelerden açıldı.

Bunlardan 216 aslında ırkçılık vs’yi önlemek için çıkartılmıştı, 2005’te bildiğimiz şekilde kullanıldı.

288, politikacıların yargıyı etkilemesini engellemek için çıkartılmıştı, bildiğimiz şekilde kullanıldı.

301 ise Türklüğe hakareti engellemek için çıkartılmıştı, yine ifade özgürlüğünü engellemek için kullanıldı. Bu maddenin resmî gerekçesine çok dikkat: Türklük’ten kasıt, Türkiye Cumhuriyeti sınırlarıyla sınırlı değil; bütün dünya Türklüğünü kastediliyor (bkz. <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/> adresindeki resmî gerekçe). Bir şeye daha dikkat: Yeni TCK’da bu maddeye son bir fıkra eklenmişti: “Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları

suç oluşturmaz”. Ama 2005’te yargıçlar, bu ağır hava içinde, bu eklemenin genellikle farkına varmamayı tercih ettiler.

İşte bütün bu davalar, bu etnik milliyetçilik havasının yargıyı etkilemesi üzerine açıldı.

Buradaki en ilginç husus da şu: Birtakım kişiler savcılara gittiler, şöyle dediler: “Bir yazı çıktı, Türklüğe hakaret ediyor, dava açmalısınız”. Savcılar da, genellikle, sanki mecburlarmış gibi bu “muhterem vatandaş”ların taleplerini olumlu karşıladılar ve davaları açtılar. Arkasından, bu kişiler bu sefer yargıçlara gittiler ve şöyle dediler: “Türklüğe hakareten dava açıldı, biz de Türk’üz, müdahil olmak istiyoruz”. Yargıçlar, sanki mecburlarmış gibi, bu talepleri de genellikle kabul ettiler. (Müdahil demek, savcının yanı sıra onun birçok yetkisine sahip olan kişi demektir: Sanığa soru sormak, tanık dinletmek, kararı temyiz etmek, vs. Müdahil olabilmek için, dava konusu olayla çok yakından menfaat ilişkinizin olması şarttır. Örneğin, babası öldürülen öğrenci çocuk müdahil olabilir ama, eniştesi öldürülen olamaz). İşte bu etnik milliyetçi hava yargıyı bile böyle etkiledi.

Ama 2006’ya gelindiğinde, yargı kendisinin nasıl istismar edildiğini anlayarak, bu müdahillik taleplerini reddetmeye başlamıştı. Yani bu kişilerin hukuka karşı kanunu kullanmaya kalkışmaları tepki yaratmaya başlamıştı. (Bu konuları www.tesev.org.tr adresinde bulunan “Türkiye İnsan Hakları Bilançosu: 2005 İlerleme Raporu” adlı son kitabımdan okuyabilirsiniz).

2) Bugün Türkiye’de düşünce özgürlüğünün önündeki engellerin kalkmasının, tek reel olanağın AB’yle bütünleşmekten geçtiği yönündeki görüşler yaygın biçimde savunulmaktadır. Sizin bu çerçevedeki görüşünüz nedir? Sizce Türkiye halkları hangi dinamikler üzerinden gerçek bir demokrasiye kavuşabilir?

Tabii ki ideal durum, her ülkenin kendi iç dinamiklerinin çalışması sonucu reform yapılmasıdır. Ne yazık ki bizim gibi ülkelerde bu dinamik epey tembel. 1839 Tanzimat’tan beri Türkiye’de reformlar hep dış dinamiğin zorlamasıyla yapılıyor; tepeden inme veya “yukarıdan devrim” dediğimiz biçimde. Bunların en tipik örneği, 1920’lerdeki Kemalist reformlar hiç kuşkusuz. Bunlar olmasaydı, kadınların hukuksal eşitliği için hâlâ uğraşıyor olabilirdik. Bugün de AB Uyum Paketleri bu geleneği devam ettiriyor.

Bu açıdan, maalesef özgürlüklerimiz AB Uyum Paketleriyle geliyor ve en önemlisi de hepsinin anası olan ifade özgürlüğü. Ama tatsız olan bunların dışarıdan gelmesi değil. Diyalektik icabı tatsız olan şu ki, her aksiyon kendi reaksiyonunu yaratır, bu dıştan ve yukarıdan yapılan reformlar kendi tepkisini yaratıyor. Yukarıda bahsettiğim etnik Türk milliyetçiliği bu işte.

Bir otomobilin harekete geçmesi için önce marş motoru çalışır, onun çalışması esas motoru çalıştırır. Bizimki gibi ülkelerde dışarıdan demokrasi ithali marş motorudur. Tabii ki bir otomobil marş motoruyla yürüyemez. Ama Türkiye’de bu marş motoru esas motoru çalıştırmaya başladı. Nitekim, 1920’lerde Kemalizm’in marşa basması çok ciddi oranda Batıcı aydın üretimiyle sonuçlandı. Bakınız, çok ilginçtir, bugün AB Uyum Paketlerini en ciddi uygulayan parti AKP oldu. Bu AKP, unutmayınız, 1920’lerdeki Kemalist reformlara irtica tepkisi verenlerin torunlarıdır. (Tabii, esas motorun ısınması için yıllar beklemek gerek. Korku ortamları da bu ısınmayı geciktiriyor).

Bir şey daha var unutulmaması gereken: 2000'lerdeki yukarıdan devrime en büyük tepkiyi halen vermekte olanlar da, 1920'lerdeki Kemalistlerin torunları olan Sevr Paranozacıları. "Demokratikleşirsek parçalanırız" diye özetlenebilecek olan bu paranoyanın sebebi, bu insanlarımızın Kemalizm'in temel sloganı olan "Muasır Medeniyet"i 2000'lerin değil, 1920'lerin Avrupası olarak yorumlamaları.

Bu arkadaşlar artık 2000'lere geldiğimizi anladıkları, 2000'lerin Avrupasının 1920'ler Avrupasının tam bir antitezi olduğunu idrak ettikleri zaman çok önemli bir aşama yapacak Türkiye. Ama, bundan yaklaşık iki bin yıl önce, güneybatı Anadolu hemşerimiz Epiktetos şöyle demiş: "*Bildiğini sananlara öğretmek çok zordur*". Zor, mor. Anlatmak, uğraşmak, sabretmek zorundayız. Bir insanın hayatı bile 83 yılı geçiyor. Bir milletin hayatında 83 yıl nedir ki?

BASKIN ORAN